

معرفی روش همگرایی شهودی به عنوان یک روش آینده پژوهی

تهیه و تنظیم: رصد خانه علم و فناوری شاخص پژوه

این دسته شامل تکنیک های پیمایش دلفی، کنفرانس گروهی اسمی، مصاحبه های ساختار یافته و غیر ساخته یافته و مدیریت مزیت فناوری است. بر خلاف برون یابی و تحلیل چرخه ای در این دسته فرض بر آن است که نمی توان آینده را بر اساس هیچ رویکرد "عقلانی" (یعنی مبتنی بر خرد متعارف) یا کاملاً آگاهانه و هدایت شده، درک و پیش بینی کرد. در واقع آینده از همگرایی بسیار پیچیده و متغیر روندهای نیرومند، اقدامات فردی و بخت و اقبال سر بر می آورد. از این رو بهترین شیوه برای تسلط بر آینده عبارت است از گردآوری گسترده اطلاعات و سپس تکیه بر فرآیندهای ناخودآگاه و شهودی پردازش اطلاعات توسط انسان ها و در نتیجه دستیابی به بینش ها و راهکارهایی برای عمل.

در هر یک از این تکنیک ها روش های مشخصی برای شبکه بندی فرآیند گردآوری اطلاعات و پردازش شهودی توسط گروه های خبرگان و کارشناسان وجود دارد. برای مثال در تکنیک پیمایش دلفی، خبرگان از حوزه های مختلف گرد آمده و در دوره های متوالی و به صورت گمنام می کوشند پیشرفت های آینده را در حوزه های مد نظر پیش بینی کنند. نتیجه این تعامل فکری نخبگان ممکن است به سمت یک آینده محتمل همگرا شود، یا شاید برخی پیشرفت های بسیار مهم را برجسته سازد و یا تفاوت های بنیادی بین دیدگاه های مختلف را آشکار کند. در اشکال پیچیده تر و طولانی تر برنامه ریزی بر پایه سناریو، از مصاحبه با نخبگان و خبرگان بسیار استفاده می-شود. برخی از مصاحبه شوندگان جزو سهامداران هستند.

بنابراین برای عمیق تر کردن فرآیند آماده سازی سناریو می توان این دو تکنیک را با یکدیگر ترکیب کرد. برنامه ریزی بر پایه سناریو، یکی از مهمترین و معتبرترین تکنیک های آینده

پژوهی است. تمامی دیگر تکنیک هایی که در آینده پژوهی وجود دارند در تقابل با روش برنامه ریزی بر پایه سناریو نیستند، بلکه مکمل آنها محسوب می شوند. در واقع روش برنامه ریزی بر پایه سناریو مزیت های چشمگیری در اقتصاد دانش محور دارد و دیگر تکنیک ها می توانند مواد خام و اولیه آن را فراهم کنند. به کمک تکنیک های برون یابی می توان مسیرهای دقیق نیروهای پیشران کلیدی را تعیین کرد. تکنیک های تحلیل هدف موجب می شود منابع ایجاد کننده روندها و رخدادها و نیز جرقه های احتمالی و بالقوه شناسایی شوند. تکمیک های همگرایی شهودی مانند یک تور ماهیگیری بزرگ، دیدگاه های بسیار متنوعی را گردآوری می کند که برای تدوین سناریوهای مختلف درباره آینده بسیار مفید هستند. البته باید تاکید کرد که مولفه شهودی این روش ها بیشتر با روش برنامه ریزی بر پایه سناریو همخوانی دارد تا مولفه همگرایی، زیرا هدف اصلی، تدوین چندین داستان متمایز درباره آینده است. نه یک داستان منفرد. تکنیک های تحلیل چرخه ای شاید مولفه خلاقیت در برنامه ریزی بر پایه سناریو را تهدید کند. اما مدل های بازخوردی تا زمانی که در ترکیب با دیگر تکنیک ها به کار می روند، مکمل مناسبی برای فرآیند سناریو نویسی به شمار می روند. مطالعات آینده پژوهی حوزه ای بین رشته ای است و با طیف گسترده ای از دیدگاه ها پیرامون آینده های محتمل، ممکن و مرجح ارتباط دارد. قابل ذکر است که دستورالعمل ساده و مشخصی درباره ترکیب روش ها در اجرای آینده پژوهی وجود ندارد و این امر به خاطر کاربرد وسیع روش ها با کارکردهای بسیار متنوع در حوزه آینده پژوهی است. همچنین به سبب تنوع حوزه هایی که آینده پژوهی در آنها قابل اجرا است، تدوین یک دستورالعمل عام با پیچیدگی های بسیاری همراه است.